

ÇOCUK, OYUN VE DİN EĞİTİMİ

Abbas Çelik*

Özet

Doğumla başlayıp ergenlik çağına kadar geçen dönem, çocukluk dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu yıllarda ailenin yerini hiçbir kurum dolduramamaktadır. Önceki anlayışların aksine, ilk yıllardan başlayarak, çocukların çevrelerinden etkilendikleri ve kişilik oluşturmada bir hayli yol kat ettikleri ortaya çıkmıştır. İslam dini de çocuk terbiyesinin önemi ve gereği üzerinde önemle durmuştur. Oyun, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimini sağlamada önemli rol oynamaktadır. Oyun çocuk için baş uğraş, çok önemli bir iştir. İslâm Dini de oyuna olumlu yaklaşmaktadır. Din eğitimi ve öğretiminde oyundan faydalanılması olumlu sonuçlar verebilir.

Anahtar Kelimeler; Çocuk, oyun, din, İslâm, sosyal

Abstract

The period which is between the birth and adolescence is often known as childhood. Nothing can substitute the place of the family for the child in these formative years. In these particular years, there should be no doubt environmental factors have a decisive impact on the formation of personality of the child. In connection with this, Islam attaches a great deal of importance to the well-being of the child and necessity of creating a discent environment for the psychological make up of the child. Games of all kinds undoubtedly occupy a great space for the development of the bodily, mental and social progression of the child. Games are a major preoccupation he is engaged with. Islamic views on children involving with games are also compatible with this idea. It could be suggested that one can take advantage of children's games in the process of children's religious training and teaching.

Key Words: child, game, Islam, social

* Yrd.Doç.Dr.Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Bölümü ve Din Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.

Doğumla başlayıp ergenlik çağına kadar geçen dönem, çocukluk dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemi yaşayanlara çocuk denir. Türkiye’de genelde 0-11 veya 12 yaşları arasına rastlayan bu çağ kendi içinde alt dönemlere ayrılır. 0-3 yaş arası bebeklik, 3-6 yaş arası ilk çocukluk ve 6-11 veya 12 yaş arası son çocukluk dönemi olarak bilinmektedir¹. Okula gitme veya gitmeme yönünden çocukluk dönemi, okul öncesi çağ (0-6 yaş arası) ve okul çağı (6-11 veya 12 yaş arası) olarak sınıflandırıldığı da görülmektedir. Okul öncesi dönemde 0-3 yaş arasında çocuk terbiyesi açısından aile kurumu tartışılmaz bir önem arz etmektedir. Bu dönemde ailenin yerini hiçbir kurumun dolduramayacağı konusunda fikir birliği olduğu görülmektedir. Fakat 3-6 yaş arasında çocuk yuvaları ve anaokulları çocuk bakımı ve eğitimi için gerekli görülmektedir. Çocuk eğitiminde 6 yaşından sonra anasınıfı ve 7 yaşını müteakiben ilköğretim yer almaktadır. Genelde çocuk eğitiminde 7 yaşından sonra okul daha çok önem kazanmaktadır. Fakat tüm çocukluk dönemi için aile her zaman önde gelir. Genel eğitim için durum böyleyken, din eğitimi için biraz daha farklıdır. Çünkü okul dönemi başlarında -hatta okul öncesi eğitim kurumlarında- din eğitimine eğitim sistemimizde yer verilmemektedir. Çocuklar ancak ilköğretim 4. sınıfa geldikten sonra din öğretimi ile karşılaşmaktadırlar. Görüleceği gibi bu yaş çocukluk döneminin son senelerine yakındır. Bu durum, din eğitimi için okul öncesi dönemin biraz daha uzun sürdüğünü göstermektedir.

Eğitmciler arasında din eğitiminin başlama yaşı için farklı görüşler ileri sürüldüğü bilinmektedir. Bir kısım eğitimci din eğitimi zeka gelişimi ile ilişkilendirerek ergenlik çağına doğru çekilmesi gerektiğini savunmaktadırlar . Bazıları ise din eğitimi duyu ile ilişkilendirerek erken yaşlarda başlanmasını doğru bulmaktadırlar². Her iki görüşün de kendini haklı çıkaracak delillerinin olduğu kabul edilebilir. Fakat çocukta doğuştan gelen inanma duygusunun çok erken yaşlarda kendini gösterdiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda, çocuğun dini

¹ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 16. Baskı, 1998, s. 31.

² Mehmet Emin Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım*, s. 58; Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, Ankara, Diyanet İşleri Bşk. Yay., 1983, s.107-114.

olay ve olgularla erken yaşlarda karşılaştığı bir gerçektir³. Bütün bunlar çocuğun dini konular ve olaylara erken yaşlarda ilgi duymasını doğuracağını göstermektedir. Gerçekten de çocukların daha 3-4 yaşlarında dini olay, olgu ve kavramlarla ilgili sorular sorması bunun bir göstergesidir⁴. Yani çocuğa etki etmek istenmezse bile çocuk bu konularda bir arayış içinde olacaktır. O, cevap alamadığı sorularına cevap bulacak başka kaynaklara yönelecektir. Bulduğu bu cevapların ne şekilde olacağı önceden tahmin edilememekte, hatta hatalı veya yanlış olabileceği endişesini her zaman akla getirmektedir.

Önceki anlayışların aksine ilk yıllardan başlayarak çocukların çevrelerinden etkilendikleri ve kişilik oluşturmada bir hayli yol kat ettiği ortaya çıkmıştır. Yani “çocuktur bir şey anlamaz” anlayışının yanlış olduğu anlaşılmıştır. Hatta bu anlayışın tam aksine kişilik oluşumu ve gelişiminin yüzde yetmiş veya seksenlere varan kısmının altı yaşlarında tamamlandığı bilinmektedir. Durum böyle olunca bu dönemin önemi ön plana çıkmaktadır. Şekil verme açısından bu dönemin hem kolay hem de kalıcı olduğu da hesaba katılması gerekmektedir.

1-İslam’ın Çocuk Terbiyesine Yaklaşımı

İslam dini de çocuk terbiyesinin önemi ve gereği üzerinde önemle durmuştur. Kur’an-ı Kerimde, “Ey insanlar! Kendinizi ve aile fertlerinizi yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennemden (ateşten) koruyunuz⁵” denilmektedir. İslam alimleri bunun yolunun ancak iyi bir eğitimle mümkün olacağı görüşündedirler. Yine başka bir ayette “Biliniz ki mallarınız ve çocuklarınız birer imtihan sebebidir ve büyük mükâfat Allah katındadır⁶” denilerek ana-babaların çocuklarıyla sınanacaklarına dikkat çekilmektedir. Bu sınanmanın başında onları nasıl eğittikleri konusu akla ilk gelenidir. Hz. Peygamber de “Çocuklarınıza

³ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Ankara, PegemA Yay., 2002, 2. Baskı, s. 147.

⁴ Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1991, 2. Baskı, s. 40; Yavuz, *aynı eser*, s. 21

⁵ Tahrîm-66 / 6

⁶ Tegabun-64 / 15, 14

ikram edin ve terbiyelerini güzel yapın⁷” diyerek anne ve babalardan açıkça çocuklarını terbiye etmelerini istemiştir. O, çocukların eğitimini babanın çocuğa karşı görevi; çocuğun babası üzerindeki hakkı olarak görmektedir⁸.

Çocuk dini şekillenmesini öncelikle ailede gerçekleştirir. Yani insanların büyük bir çoğunluğunun bağlı oldukları din, ailesinin dinidir. Hz. Peygamber de “Her doğan fitrat üzere doğar. Sonra annesi ve babası onu Hıristiyan, Yahudi, Mecusi veya Müslüman yapar.”⁹ diyerek konuya dikkat çekmiştir.

2-Oyun

Oyun, genel olarak, görünüşünde bir fayda gözetilmeden boş zamanlarda eğlenmek için yapılan etkinlik şeklinde tanımlanmaktadır¹⁰. Bu tanım biraz da yetişkinlerin çocuk oyunlarına bakış açısını yansıtmaktadır. Yani o, çocuğun eğlenmek ve oyalanmak için yaptığı bir iştir. Konuya çocuk gözıyla bakıldığında durum hiç de zannedildiği gibi değildir. Oyun çocuk için baş uğraş, çok önemli bir iştir¹¹.

Çocuk oyuna doğumla birlikte başlar¹². Okul öncesi çağda çocuk için oyun tek uğraştır. Buna onun bütün dünyası oyundur denilse yanlış olmaz¹³. Okul çağında oyunun çocuk için öneminin azaldığı söylenemez. Hatta o, zamanının önemli bir kısmını oyuna verir¹⁴. Burada akla bu uğraşa niçin ihtiyaç duyulduğu sorusu gelmektedir. Oyunu çocuk, beden ve ruh yorgunluklarını

⁷ İbn Mace, Sünen-Edep, 3(2. 1211, 3671)

⁸ Münavî, Feyzu'l-Kadir, II, 538, 2489.

⁹ Müslim, VIII, 2.

¹⁰ Luelle Cole-John J.B. Morgan, *Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi*, çev. Belkıs Halim Vasat, İstanbul, MEB, 3. Baskı, 1985, s. 228, 237; Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 189; Yavuzer, *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitabevi, 8.Baskı, 1996, s. 169.

¹¹ Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, İstanbul, Özgür Yay., 19. Baskı, 1994, s. 66; Halis Ayhan, *Eğitim Bilimine Giriş*, İstanbul, Şule Yay., 1995, s. 87.

¹² Sporbilim.com, s. 2.

¹³ Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 71.

¹⁴ Nuray Senemoğlu, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, Ankara, Gazi Kitabevi, 2001, s. 80.

gidermek, biriken fazla enerjisini harcamak, geçmiş nesillere ait faaliyetleri devam ettirmek, hayata hazırlanmak ve zevk almak için oynar¹⁵.

Çocuk oyunlarının oluşmasında iklim, kültür, cinsiyet ve yaşın etkisi olduğu görülmektedir¹⁶. Yani farklı coğrafyada yaşama, değişik toplumlara ait olma, kız veya erkek olma ve farklı yaşlarda bulunma farklı oyunlar oynamak için geçerli birer sebeptir. Çocuk oyunlarının gelişim düzeylerine göre de farklılık gösterdiği bilinmektedir. Bu süreç: tek başına oynama, başka bir oyunu izleme, başka bir oyunla paralel oynama, başkalarıyla birlikte oynama ve başkalarıyla işbirliği yaparak oynama şeklindedir. Ünlü psikolog Piaget, oyunla zihni gelişme arasında ilişki olduğunu söyleyerek, oyunu: alıştırmalı oyun, taklit oyunu ve kurallı oyun olarak sınıflamaktadır¹⁷.

Oyun çocuğun bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimini sağlamada önemli rol oynamaktadır. Onun organlarının ve kas sisteminin gelişimine yardımcı olmaktadır¹⁸. Çocuk oynadıkça duyuları keskinleşir. Yetenekleri serpilir, becerisi artar¹⁹. Çocuğun yaratıcılığının, problem çözme kabiliyetinin ve dilinin gelişmesinde oyunun önemli bir yeri vardır²⁰. Oyun sayesinde ki çocuk, hareketsizliğin sebep olduğu sıkıntıları giderir. Ciddi uğraşlardan sonra dinlenmeyi sağlar. Biriken enerjisini boşaltır. Gerilimden kurtarır, saldırganlık dürtüsünün boşalmasını sağlayarak saldırganlıkları önler²¹. Endişelerinin yükünden kurtulur. İçgüdülerini temizler, saflaştırır ve yumuşatır. Bu yolla eğilimlerini dışa vurur. En derin duygu ve ihtiyaçlarını ifade imkanı bulur ve duygusal meselelerini kendi kendine çözer²². Kısacası çocuk ruh sağlığını,

¹⁵ Cole, *Aynı eser*, s. 229-238; İbrahim Alaettin Gövsa, *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul, Hayat Yay., 1998, s. 79, 80

¹⁶ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 191.

¹⁷ Yavuzer, *Ana Baba ve Çocuk*, s. 173; Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 193.

¹⁸ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 189, 190; Gövsa, *Aynı eser*, s. 82-83.

¹⁹ Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 67.

²⁰ Ziya Selçuk, *Gelişim ve Öğrenme*, Ankara, Nobel Yay., 7. Baskı, 2000, s. 70.

²¹ Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk*, s. 169; Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 190; Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 68-70.

²² Gövsa, *Aynı eser*, 82,83; Yavuzer, *Ana-Baba Çocuk*, s. 170.

sevmek ve oynamak şeklinde iki temel esasa indirgemek mümkündür²³. Bunlardan sevgi ilk sırada ise oynamak ondan sonra gelir.

Oyun, çocuğun sosyalleşmesine de önemli katkı sağlamaktadır. Bilhassa grup oyunları bu konuda onun en iyi yardımcısıdır. Çocuk çevresini oyun yoluyla tanır. Toplum kurallarını anlama ve bunlara uyumun zorunluluğunu kavramada oyunun etkisi büyüktür²⁴. Hatta farklılıkları anlayışla karşılamada ve buna rağmen birlikte bir iş yapma alışkanlığı kazanmada oyun önemli bir yere sahiptir²⁵. Oyun çocuk için diğerleriyle tanışmanın doğal ortamıdır. Çevresini oyun yoluyla tanıyan çocuk, gördüklerini oyuna aktarır. Oyun ortamı onun deney ortamıdır²⁶. Çocuğun gördüklerini taklit etmesi kuru kuruya bir taklit değildir. O, dış çevreden algıladıklarını kendine has bir yorumla birleştirir. Örnek aldıklarıyla özdeşleşir. Bunları yaparken aynı zamanda kendini de tanır²⁷. Duygularını dener ve geliştirir. Çevresindeki olayları sadeleştirerek ve somutlaştırarak kavrar. İnsan ilişkilerini sergiler, yaşatır ve yaşar. Böylece çocuk oyun oynarken kişiliğini geliştirme fırsatı bulur. Bu yolla çocuk, diğer kişilerle duygusal ilişkiler başlatır. Duygusal ilişkiler, sosyal ilişkilerin gelişmesine uygun imkanlar sağlar²⁸.

Çocuk oyunlarını üç temel esasa dayandırmak mümkündür. Bunlar oyunun konusu, oyun malzemeleri ve oyun arkadaşıdır. Oyunun konusunun belirlenmesinde daha önce de belirtildiği gibi çocuğun yaşı, cinsiyeti ve sosyo-ekonomik çevresi etkindir. Bilindiği gibi çocuk oyun sırasında bir çok malzeme kullanır. Bu malzemelere oyuncak denmektedir. Bunlar günlük hayatta kullandığımız eşyalardan, özel geliştirilmiş türlere kadar çok çeşitlilik gösterir²⁹.

²³ Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 70.

²⁴ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 190; Yavuzer, *Ana Baba ve Çocuk*, s. 171, 177.

²⁵ Selçuk, *Aynı eser*, s. 70.

²⁶ Yörükoğlu, *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, İstanbul, Özgür Yay., 4. Baskı, 1992, s. 149.

²⁷ Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 68-70; Yavuzer, *Ana Baba ve Çocuk*, s. 172.

²⁸ Yavuzer, *Ana Baba ve Çocuk*, s. 170; Yörükoğlu, *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, s. 150.

²⁹ Tosun Yalçınkaya, "Oyuncak Yapımı ve oyuncak yapımında Kullanılan Birkaç Malzeme", *Erken Çocuklukta gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, haz. Müzeyyen Sevinç, İstanbul, Molpa Kültür Yay., 2003, s. 484.

Oyuncaklar: Çok fonksiyonlu olmalı, değişik amaçlar için kullanılabilir. Renk, boyut ve yapı bakımından çocuğun yaş ve ilgisiyle uyumlu olmalıdır. Dayanıklı, sağlam ve çekici olmalıdır. Basit ama çeşitli gelişim alanlarını destekleyebilen zengin uyarıcılar ihtiva etmelidir. Eskiye oyuncak yenileriyle değiştirilmelidir³⁰. Oyuncaklar sayesinde ki çocuklar: Dış dünyayı tanıma fırsatı bulurlar. Yaratıcı yeteneğin ve kendi kendine yönetimin gelişimini gerçekleştirirler. Hayal güçleri harekete geçer. Yetişkin becerilerini kazanırlar. Bedensel ve zihinsel yetenekleri gelişir. Kısaca oyuncak; çocuğun hareketlerine düzen getiren, zihinsel, bedensel ve psiko-sosyal gelişimine yardımcı olan, hayal gücünü ve yeteneklerini geliştiren oyun malzemesidir³¹. Çocuğun oyununu ve oyuncaklarını paylaştığı diğer insanlara oyun arkadaşı denir. Çocuk genelde kendi yaşlılarıyla oynamayı ve oluşturduğu arkadaş grubunu değiştirmemeyi ister. Fakat bazen aile içinde bu arkadaşlar ailenin büyükleri olabilir. Bazen de oyun arkadaşını değiştirme ihtiyacı duyulabilir. Anne ve babaların çocuklarına yaklaşma ve onları anlama yollarından birinin onlarla birlikte oynamak olduğu bilinmektedir. Arkadaş grubuyla oyun oynamanın en yoğunlaştığı yaşlar 6-12 yaşları arasındadır. Oyun arkadaşları çocuğa: Doyma ulaşmada, deneyimler kazanmada, grup isteklerini ve kabul edilen davranışları öğrenmede ve birlikte çalışmayı ve başarıyı tatmada önemli katkı sağlar³².

3-İslam'da Oyun

Kur'an-ı Kerim'de oyun kavramı genelde yetişkinler için kullanılmıştır. Bu anlamda aldatıcı³³, hayatı amacından saptıran şey³⁴ ve öteki hayata nispeten değersiz olan dünya hayatı³⁵ yerine kullanılmıştır. Bu kavramın Kur'an'da çocuk için sadece bir yerde kullanıldığı görülmektedir. O da Hz. Yakup ile çocukları arasında geçen ve Hz. Yusuf'a tuzak ile sonuçlanan olayın anlatıldığı

³⁰ Saglik.tr.net/cocuk sagligi oyunun katkisi.shtml-Haz. Hülya Ercan-Songül Yalçın, s. 2, 3.

³¹ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 194, 195.

³² Yavuzer, *Ana Baba ve Çocuk*, s. 177.

³³ Tevbe: 19/65; Maide: 5/57, 58; Enam: 6/70.

³⁴ En'am: 6/32; Ankebut: 29/64; Muhammed: 47/36; Hadid: 57/20.

³⁵ Enbiya: 21/55; Zuhuruf: 43/83; Mearic: 70/42.

yerdir. Olay şöyledir: Yusuf'un kardeşleri babalarından oynamak bahanesiyle kardeşlerini kendileriyle birlikte göndermelerini isterler. Babaları bu isteklerinin kendini üzdüğünü ve ihmal neticesinde bir kurt tarafından yenilmesinden korktuğunu söyler. Yusuf'un kardeşleri babalarını kardeşlerini koruyacaklarına dair söz vermeleriyle ikna etmelerinin yanında³⁶; Hz. Yakub'u böyle bir karara iten sebeplerden birisinin de onu oynamaktan men etmemek istemesi de olabilir. Çünkü oyunun çocuk için ne anlama geldiği herkes tarafından bilinen bir şeydir. Yani Kur'an'da çocukların oyun oynamaları konusunda herhangi bir yasaklama olmadığı gibi, oyun normal bir davranış olarak gösterilmiştir.

Bu konuya Hz. Peygamber'in yaklaşımı hep olumlu olmuştur. Hatta bu hususta O'nun özendirici tavırlar sergilediği görülmektedir. Hz. Muhammed "Çocuğu olan onunla çocuklaşsın"³⁷ demiş ve bizzat kendisi çocuklarla birlikte oynamıştır. Çocukların dışarıda oynamalarını "Toprak çocukların ilk baharıdır"³⁸ şeklinde değerlendirmiştir. Torunlarıyla birlikte Enes'i sokağa çıkararak oynamaları için teşvik etmiştir. Bazen de torunlarının geç vakitlere kadar yanında oynamalarını hoş karşılamıştır. Hz. Aişe'nin kendisiyle evlenmesinden sonra da oyuncaklarıyla oynamasını normal karşılama yanında teşvik bile etmiştir³⁹.

İslâm düşünürlerinden Miskeveyh, oyundan alıkonularak sadece ders çalışmaya zorlanan çocuğun kişiliğinin bozulacağını ifade etmiştir⁴⁰. "Oynamayan tay at olmaz" ve "Abdal düğünden, çocuk oyundan usanmaz" atasözleri çocuk için oyunun ne anlama geldiğini çok güzel ortaya koymaktadır.

4-Oyun ve Din Eğitimi

Konuya eğitim açısından bakıldığında oyunu öğrenmenin yardımcı ve aracı olarak görmek gerekmektedir. Çocuklar oyun oynayarak kolay, zevkli ve kalıcı öğrenmeyi yakalayabilirler. Onlar kendilerine hiç kimsenin

³⁶ Yusuf: 12/11-18

³⁷ Deylemi, 2, 136/ b.

³⁸ Feyzu'l-Kadir, 3, 281.

³⁹ İbrahim Canan, *Hazreti Peygamber'in Sünnetinde Çocuk Terbiyesi*, Ankara, Diyanet İşleri Bşk. Yay., 1980, s. 252, 253.

⁴⁰ Canan, *Aym eser*, s. 253.

öğretmeyeceği bazı konuları oyun sırasında öğrenmektedirler. Eğitim ve öğretimde yaparak yaşayarak öğrenmenin yeri tartışma kabul etmemektedir. İnsan yaptığı şeyi öğrenir. Öyleyse oyun, din eğitimi ve öğretiminde yardımcı ve araç olarak kullanılabilir⁴¹.

Konuya bu açıdan yaklaşıldığında ilk söylenecek şey, içinde dini ve ahlaki kavram, olay ve olguların yer aldığı çocuk oyunlarının olmasının gereğine dikkat çekmektir. Denmek istenen, çocuk oyunları yazılırken, bu oyunların içine dini ve ahlaki motifler serpiştirilmesidir. Böylece oyun oynarken çocuk dini ve ahlaki konularla karşılaşacaktır. Oyun içinde geçen Allah, melek, günah-sevap, helal-haram, ibadet, cami vb. kavramlar; namaz, bayram, bayramlaşma, sadaka, yardımlaşma vb. olaylar çocuğun bu konularla tanışmasına, ilgi duymasına ve öğrenmesine aracı olacaktır. Çocuk oyunları ile birlikte söylenen şarkılar için de aynı şeyler düşünülebilir.

Oyuncaklar da din eğitimi açısından değerlendirilebilir. Çocuk oyuncakları arasında dini mekan, eşya vb. olması onların bunları tanıma ve ilgili bilgiler edinmelerine katkı sağlayacaktır. Cami ve Kabe maketleri, seccade, tespih vb. şeyler oyuncak şeklinde çocuklara kazandırılabilir. Bu oyuncakların yap-bozları da yapılabilir. Yap-bozlar dini mekanlar: cami, türbe ve Kâbe gibi olabileceği gibi bayramlaşma, kurban, namaz, hediyeleşme, temizlik gibi dini ve ahlaki konular da olabilir. Boyama kitaplarında dini ve ahlaki resimlere yer verilebilir.

Çocuğun eğitiminde oyun arkadaşının yeri inkar edilemez. Arkadaşıyla birlikte oynayan çocuk ondan birçok bilgi, davranış ve anlayış kazanacaktır. Bunların hep olumlu olacağı da düşünülmemelidir. Onun için büyüklerin ilk yapması gereken şey, çocuklara bu konuda yardımcı olmaktır. Yardım iyi arkadaş seçiminde yönlendirme şeklinde olabilir. Bu yapıldığında çocuk birlikte oynadığı arkadaşından birçok dini ve ahlaki bilgiler öğrenecek, onu taklit ederek bu tür bazı davranışları yapabilecektir. Birlikte dini mekanlara gidecek böylece dini davranış ve heyecanları birlikte yaşayacaklardır.

⁴¹ Senemoğlu, *Aynı eser*, s. 133; Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 72; Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 189.

Çocuk, Oyun ve Din Eğitimi

Çocuklar bütün bunları yaparlarken ilgili sorular sorma ihtiyacı da duyacaklardır. Bilhassa erken yaşlarda büyüklere düşen görev çocuklara dini ve ahlaki konularla ilgili sorular sormalarını sağlamaktır. Geriye bu sorulara çocukların anlayabileceği şekilde kısa, net ve doğru cevaplar vermek kalacaktır. Çocuk aldığı bu cevaplarla kendi dini ve ahlaki altyapısını oluşturacaktır.

Oyun, çocukluk döneminde çocuk için büyük önem taşımaktadır. Oyunun kendisi, araçları ve oyun arkadaşları bilgi, davranış ve anlayış kazanmada etkili olmaktadır. Bu imkandan din ve ahlak eğitiminde yararlanılabilir. Çocuk hem oynayacak hem de istenen şeyleri sıkılmadan ve zorlanmadan kazanacaktır.